

Motion till riksdagen 2021/22:2607

av **Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V)**

En politik för studenter

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att föreslå hur avgifter för utomeuropeiska studenter ska kunna avskaffas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning om grundläggande trygghet för studerande, inklusive de med funktionsnedsättning, och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör implementera åtgärderna i delbetänkandet Ökad trygghet för studerande som blir sjuka och möjliggöra sjukskrivningar på deltid och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda om det kan ställas krav på att all kurslitteratur ska göras tillgänglig digitalt via högskole- och universitetsbiblioteken och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till en utredning kring dolda avgifter/kostnader inom högre utbildning, särskilt verksamhetsförlagd utbildning (VFU), och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Universitets- och högskolerådet (UHR) i uppdrag att främja möjligheterna för föräldrar att studera, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge alla lärosäten i uppdrag att ha en föräldrapolicy och tillkännager detta för regeringen.

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att inrätta ett riktat stöd till studentkårerna för att de fortsatt ska kunna ge ut oberoende studentmedier och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning som tar ett helhetsperspektiv kring frågan om tillgänglighet till universitet och högskolor för personer med funktionsnedsättning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2 Inledning

Högskolans huvuduppgift är att förmedla kunskap och bildning. Den är viktig för att skapa välstånd och ett öppet och demokratiskt samhälle. Utbildning måste vara tillgänglig i hela landet, både för att attrahera studenter som inte har möjlighet att flytta långt för att studera och för att försörja hela landet med utbildad arbetskraft. Utbildning har också ett värde i sig, oavsett om den leder till ett yrke eller inte.

Alla studenter har rätt till en utbildning av hög kvalitet. Antalet undervisnings- och handledningstimmar behöver utökas på många utbildningar. Forskningsanknytningen inom grundutbildningen behöver stärkas genom att öka andelen disputerade lärare och att lärare får mer tid till egen forskning.

Studenter ska vara delaktiga i och ha inflytande över utbildningen. Att ta till vara de erfarenheter och kompetenser som finns bland dagens studenter med olika bakgrund är också ett sätt att förbättra kvaliteten på utbildningen. Givetvis ska studenterna också ha ett formellt inflytande och vara representerade vid högskolans beredande och beslutande organ. Den verksamhet som bedrivs vid studentkårerna måste finansieras.

Vänsterpartiet anser att högskoleutbildning ska vara avgiftsfri för alla studenter oavsett var de kommer ifrån. Kunskap och utbildning är en rättighet och ska inte vara en handelsvara.

3 En avgiftsfri högre utbildning

Vänsterpartiet anser att högskoleutbildning ska vara avgiftsfri för alla studenter oavsett var de kommer ifrån. Avgiftsbeläggningen av högskoleutbildningen för studerande utanför EES-området är ytterligare steg mot synen på kunskap och utbildning som en

handelsvara och ett steg bort från de värden om frihet, jämlikhet, kritisk granskning och vetenskaplighet som högre utbildning bör stå för.

Att människor från andra länder kommer till Sverige för att studera berikar den svenska högskolan och bidrar till höjd kvalitet. Sedan avgifterna infördes har vi sett en kraftig minskning av antalet utländska studenter även om det börjat öka, troligen beroende på den låga kronkursen. Det förekommer också en debatt om vilka villkor som ska gälla då en utländsk student inte är nöjd med sin utbildning i Sverige och kräver pengarna tillbaka. Vår utgångspunkt är därför att studieavgifterna bör tas bort.

Regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att föreslå hur avgifter för utomeuropeiska studenter ska kunna avskaffas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4 Studenters ekonomiska och sociala trygghet

Sjukdom och föräldraskap innebär ofta dålig ekonomi och sämre möjligheter för studenter att genomföra sina studier. I dag samverkar studiemedlen inte särskilt bra med socialförsäkringssystemen. Vänsterpartiet vill därför att ersättningssystemen reformeras så att de kopplas till studenters sysselsättning, dvs. studier, i stället för om de får studiemedel. Ingen student ska riskera att stå utanför sjukförsäkringen. Även bostadsbidraget behöver reformeras så att alla studenter oavsett ålder kan söka det.

4.1 Studiestöd

För att studiestödssystemet ska bli rättvist och därigenom kunna motverka social snedrekrytering på ett bättre sätt behöver det förändras i grunden. Vänsterpartiets vision är att införa studielön och jämställa studier med arbete. En investering i studielön åt dem som studerar måste på sikt anses vara både ekonomiskt och socialt gynnsamt, både för den studerande och för samhället. Det skulle betyda större möjligheter för studenter att få en bra utbildning och öka deras förmåga till aktivt deltagande i samhällslivet. Det är i samhällets och demokratins intresse att människor är välutbildade. Med studielön skulle även studerande få tillgång till trygghetssystemen och många av de sociala och ekonomiska problem som studenter har i dag skulle lösas.

4.2 Studiemedel

Det ska vara möjligt att få studiemedel under hela sin studietid. Vänsterpartiet vill att andelen bidrag i studiemedlen ska öka för att skuldbördan inte ska bli mer betungande. Det ska också finnas möjlighet att få förhöjt bidrag under vissa villkor, t.ex. för behörighetsgivande studier. Med högre bidrag och lägre lån underlättas återbetalningen av studielånet. Studerandevillkor i arbetslöshetsförsäkringen måste återinföras. Studiemedel som går att leva på är också en nödvändig förutsättning för att kunna studera på heltid och därmed kunna skapa utbildningar av hög kvalitet. Studiemedlets rekryterande effekt till högre utbildning ska inte underskattas även om undersökningar visar att de från studievana hem oftare tar ut hela lånedelen medan studenter från studieovana hem oftare jobbar vid sidan om för att minska sin låneskuld.

Studiemedlets utformning är därför både en fråga om studiernas finansiering och rekrytering till högre utbildning.

5 Ekonomisk trygghet för studenter

En viktig del i studenters ekonomiska trygghet är rätten att kunna bli sjuk. Det finns dock i dag flera problem när det gäller studenters tillgång till sjukförsäkringen. Den som har en dokumenterad kronisk sjukdom kan sedan 2018 också i vissa fall få möjlighet att vara sjukskriven på deltid även vid heltidsstudier om sjukdomen kan innebära längre sjukperioder. För den som av olika anledningar inte kan bedriva studier på heltid och som är sjukskrivna på deltid finns fortfarande ingen möjlighet att kombinera detta.

Förändringar behöver också göras för att ge studenter en grundläggande trygghet inom sjukförsäkringen, föräldraförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen. Därutöver behöver åldersgränsen för bostadsbidrag ses över.

I SOU 2018:9 Ökad trygghet för studerande som blir sjuka, konstaterar utredaren att uppdraget inte omfattade personer med funktionsnedsättning. För att fler personer med funktionsnedsättning ska kunna känna sig ekonomiskt trygga vid studier måste även tryggheten för dem utredas.

Regeringen bör därför tillsätta en utredning om grundläggande trygghet för studerande, inklusive dem med funktionsnedsättning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör implementera åtgärderna i delbetänkandet Ökad trygghet för studerande som blir sjuka och möjliggöra sjukskrivningar på deltid. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Kurslitteratur

Inköpen av kurslitteratur är en stor ekonomisk börda för många studenter. Att studenter måste köpa sin egen kurslitteratur kan ses som ett avsteg från principen om avgiftsfrihet för utbildningen. Samtidigt kan det ibland vara problem att få tag på vissa böcker när de säljer slut i bokhandeln. Biblioteken köper förstås inte heller in tillräckligt många exemplar av varje bok för att de ska räcka till alla.

Regeringen bör utreda om det kan ställas krav på att all kurslitteratur ska göras tillgänglig digitalt via högskole- och universitetsbiblioteken. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Även studenter med funktionsnedsättning, som behöver inläst eller på annat sätt anpassad litteratur, har haft problem med att få kurslitteratur anpassad i tid, vilket har påverkat deras studier negativt. Denna service måste fungera för att vi ska kunna ha en högskola för alla.

7 Dolda kostnader i utbildningen

Enligt högskolelagen ska all högre utbildning vara avgiftsfri i Sverige. Trots det finns det väldigt lite uppföljning av hur det ser ut i verkligheten. Det saknas också tydliga definitioner för var gränsen för avgifter går. I väldigt många utbildningar ingår det obligatoriska moment som kan skapa oförutsedda merkostnader för studenterna. Det kan handla om exkursioner till exotiska platser för biologistudenter. Praktik eller s.k. verksamhetsförlagd utbildning långt ifrån studieorten som ger kostnader för dubbel bosättning. Dyr utrustning eller speciell klädsel för veterinärstudenten. Behovet av tillgång till specifik programvara för ekonomi-, sociologi- eller datastudenten. I Sveriges förenade studentkårers senaste studentbudget är det så mycket som 34 procent av studenterna som uppger att de har dolda kostnader i sin utbildning. För en del merkostnader är det möjligt att söka merkostnadslån från CSN.

För Vänsterpartiet är det inte rimligt att begära att studenterna ska behöva ta extralån för att tillgodogöra sig sin utbildning.

Särskilt många av de utbildningar som har verksamhetsförlagd utbildning är inom bristyrken i offentlig sektor. För att göra dessa mer attraktiva blir det också ur ett samhällsligt perspektiv viktigt att se över så att det inte finns ekonomiska hinder för studenter att kunna fullgöra sin utbildning.

Regeringen bör ta initiativ till en utredning kring dolda avgifter/kostnader inom högre utbildning, särskilt verksamhetsförlagd utbildning (VFU). Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 En trygg studietid för alla studenter

Trygghet under studietiden kräver att det finns fungerande stödsystem för studenternas villkor på lärosätena och yrkeshögskolor. Studerandes rätt till inflytande är något Vänsterpartiet värdesätter högt. För oss är det en självklarhet att alla studerande ska ha makt och inflytande över sin vardag. I skuggan av #metoo blir frågan om demokratiskt inflytande och studerandes möjligheter att organisera sig för förändring än mer aktuell. Alla studenter måste ha möjligheter att kunna påverka sin högskola för att förbättra sin utbildning. Vänsterpartiet anser därför att det behövs ett riktat statligt stöd för att finansiera detta och föreslår därför ett utökat stöd till studentkåren.

9 Studerande med barn

För att underlätta för personer med barn under 18 år att studera kan den studerande ansöka om tilläggsbidrag utöver ordinarie studiemedel. Under 2020 fick 113 100 studerande med studiemedel tilläggsbidrag för barn, vilket är en ökning med 16 400 personer, eller 17 procent, jämfört med 2019. Av dem som studerade på eftergymnasial nivå under 2020 hade 16 procent tilläggsbidrag. Könsfördelningen bland dem som får tilläggsbidraget har knappt förändrats under de år som bidraget har funnits. Under 2020 var 79 procent av dem som fick tilläggsbidrag kvinnor.

Trots att en stor del av studenterna har barn finns det väldigt lite kunskap om hur detta påverkar studierna. Undersökningar har gjorts av hur studenter har klarat övergången till distansstudier under coronapandemin. I flera av de studier som gjorts framkommer att studenter med små barn har haft svårare att klara övergången till distansstudier. I en undersökning bland doktorander vid Stockholms universitet uppgav drygt 40 procent att deras familjesituation med trångboddhet och hemmavarande barn påverkade dem negativt. (UKÄ: 2021:5 Omställningen till distansundervisning som följd av coronapandemin).

Flera lärosäten saknar en policy kring studerande med barn. Detta skapar en väldigt osäker vardag för dessa studenter, eftersom det då inte finns några rättigheter eller skyldigheter för dem att förhålla sig till, utan det kan variera från lärare till lärare. Det

finns inte heller något fastslaget regelverk för vad som är normal undervisningstid utan det kan förekomma obligatoriska moment såsom tentor och seminarier på kvällar och helger när ordinarie barnomsorg är stängd.

En föräldrapolicy kan exempelvis innehålla principer kring studerandes rätt att återgå till studier efter uppehåll för föräldraledighet eller vad som händer om en studerande missar obligatoriska moment p.g.a. frånvaro för vård av sjukt barn.

Särskilt på utbildningar till bristyrken såsom lärare och sjuksköterska är andelen studerande med barn hög. Det borde ligga i samhällets och lärosätenas intresse att studerande kan fullfölja sina utbildningar med så få hinder och avbrott som möjligt.

Regeringen bör ge Universitets- och högskolerådet (UHR) i uppdrag att främja möjligheterna för föräldrar att studera. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör ge alla lärosäten i uppdrag att ha en föräldrapolicy. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

10 Studentkårernas villkor

Trygghet under studietiden kräver att det finns fungerande stödsystem för studenterna på lärosätena. Efter kårobligatoriets avskaffande har många av landets studentkårer fört en tynande tillvaro. De som klarat sig bäst är de som är på lärosäten med utbildningar som är attraktiva för näringslivet och som därför kan dra in mycket sponsring. Kårerna på de stora universiteten klarar sig också hyfsat eftersom deras lärosäten klarar av att avvara pengar från sina anslag till kårerna men det gör att kårerna är ekonomiskt beroende av dem som de ska vara oberoende bevakare av. Efter #metoo har studentkårernas viktiga roll i att stötta studenter och ta till vara deras intressen aktualiserats.

Det råder inte någon likvärdighet för studentinflytande mellan högskolorna. Alla studenter måste ha samma möjligheter att kunna påverka sin högskola och förbättra sin utbildning. Det måste finnas ett riktat statligt stöd för att finansiera detta precis som det föreslogs i utredningen om kårobligatoriet. Därför är det viktigt att se över studentkårernas ekonomiska situation, särskilt om de ska kunna ha möjlighet till verksamhet på somrarna när det blir fler sommarkurser. Vänsterpartiet tillför därför resurser till studentkårerna i vår budgetmotion (2021/22:V700).

11 Studenthälsan

I högskoleförordningen är rätten till studenthälsa reglerad. Samtidigt ser omfattningen och tillgången till studenthälsa runtom i landet väldigt olika ut. Det är välkänt att många unga mår dåligt och den psykiska ohälsan ökar. Då är det bra om det finns någon där de befinner sig som de kan vända sig till.

Alla studenter behöver tillgång till en väl fungerande studenthälsa. De senaste årens höjning av studenthälsans budget har varit positiv för studenthälsan, även om det fortfarande finns studieorter där brister förekommer. Vänsterpartiet kommer att fortsätta bevaka studenthälsan och dess finansiering.

12 Tillgång till studentmedier

På senare år har flera studenttidningar lagts ner som Vertex i Umeå och Gaudeamus i Stockholm. Andra som Ergo i Uppsala lever under nedläggningshot.

För Vänsterpartiet är det viktigt att studenter har tillgång till fria och oberoende medier. Vikten av detta märktes inte minst under #metoo när det var Ergo i Uppsala som fick granska Stockholms universitets studentkårs ageranden för att Stockholm saknade en egen tidning. För att inte studentmediernas existens ska ställas mot andra intressen så bör ett särskilt presstöd till studentmedier övervägas.

Regeringen bör utreda möjligheten att inrätta ett riktat stöd till studentkårerna för att de fortsatt ska kunna ge ut oberoende studentmedier. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

13 Studenter med funktionsnedsättningar

Personer med funktionsnedsättning är överrepresenterade bland de som är arbetslösa, delvis som en följd av en överrepresentation även när det gäller lägre utbildningsnivå. Enligt Myndigheten för delaktighet (MFD) och rapporten Utvärdering och analys av funktionshinderspolitiken 2011-2016, har dock andelen studenter som uppger att de har en funktionsnedsättning ökat under senare år. I en undersökning uppger 17 procent av studenterna att de har en funktionsnedsättning; vanligast är någon form av psykiska besvär. Allt fler lärosäten har också utsett samordnare för tillgänglighetsarbetet och arbetar med att förebygga och undanröja fysiska hinder inom det systematiska

arbetsmiljöarbetet och vid upphandlingar. Däremot har bl.a. andelen lärosäten som har handlingsplaner för tillgänglighetsarbetet minskat.

En annan viktig del av tillgänglighet till högskolan är tillgången till pedagogiskt stöd av god kvalitet. Pedagogiskt stöd kan bl.a. handla om anpassad examination, extra handledning, tolkning eller litteratur på anpassat medium. Enligt MFD rapporterar en del studenter om bristfällig organisation i det pedagogiska stödet, t.ex. att kontakter med stödpersonal skapas sent eller att litteraturlistor delas ut i ett sent skede så att personer i behov av anpassat medium får tillgång till studielitteraturen senare än andra.

Lagstiftningen ställer höga krav på den fysiska tillgängligheten vid lärosätena och det är också dessa delar som högskolorna framför allt fokuserar på i sitt tillgänglighetsarbete. Tillgänglighetsarbetet som helhet behöver dock stärkas.

Regeringen bör tillsätta en utredning som tar ett helhetsperspektiv kring frågan om tillgänglighet till universitet och högskolor för personer med funktionsnedsättning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Ilona Szatmari Waldau (V)

Ulla Andersson (V)

Ali Esbati (V)

Birger Lahti (V)

Lorena Delgado Varas (V)

Tony Haddou (V)

Ciczie Weidby (V)